

han selv har afstukket og trofast og dygtigt har fulgt gennem 21 Aar, saa Bladet stadig maa leve, trives og blomstre til Gavn for den danske Kirkegaard og til Glæde for alle Læsere.

Om Kirkegaardsfred

Sognepræst, Dr. phil. Axel Garboe

»Vore Kirkegaarde« bragte i Bind XV S. 158—60 en særdeles betimelig og meget besindig, men derfor ikke mindre instruktiv Artikel om Gravfreden paa vore Kirkegaarde. Heri berøres bl. a. ogsaa den Maade, hvorpaa der er faret frem, og let igen vil blive gaaet frem mod By-Kirkegaardene. Her er Grund til at appellere til Pietetshensyn, uden at det, man plejer at kalde Livets Ret, derfor behøver at blive gaaet for nær. Enhver Oplysning, der kan bidrage til at kaste Lys over Sagen, vil derfor være af Betydning. Ogsaa af uoprettelig sket Skade kan der læres.

Nikolaj Kirkeplads i København er et saadant Eksempel. Engang var Nikolaj Kirke og dens Kirkegaard en af Hovedstadens fornemste Kirker. Mangen en Afdød af Adel eller velfornemme Borgerskab er bleven »hæderligen nedersat« i denne Kirke og i dens omgivende Kirkegaard. Men Tiderne skiftede. De levende havde Brug for Kirkegaarden til andre — som de selv syntes — nødvendige Formaal, og for hundred Aar siden fik Myndighederne saa den Idé, at der passende kunde lægges Slagterboder op ad Nikolaj Kirke og altsaa ogsaa paa dens Kirkegaard. Ved en kongelig Resolution af 9. April 1838*) bestemtes det, »at alle derværende Ligkister og Been af Afdøde bleve udgravne, da Fundamentet for den nye Bygning naturligviis

*) Refereret i *Dansk Ugeskrift*. (Redigeret af Professor J. F. Schouw). 2. Række, 7. Bd. (1845), 354 f.

Fig. 85.
Omslagets Forside siden 1941.

Fig. 86.
Omslagets Forside til Oktoberheftet 1947.

ikke kunde opføres ovenpaa Ligkisterne, og det derhos, efter Bygningens Bestemmelse, maatte ansees aldeles urigtigt, at denne

Fig. 87.
Nikolaj Kirkegård 1757
(efter Geddes Kort).

blev anbragt paa en uopgravet Deel af en fordums Begravelsesplads. Det blev heraf en Følge, at Pladsen maatte udgraves til en større Dybde, end det ellers for Fundamenternes Skyld vilde have været nødvendigt, da der i Almindelighed fandtes 5 Lag Kister staaende ovenpaa hinanden.

Saa skred man til Værket. Udgravningen var »stillet under Kæmnerens Vare-tægt«, og en paalidelig Mand førte Opsyn, bl. a. for at sikre Staden, »hvad der under Opgravningen kunde være af Interesse og navnlig omhyggelig opbevare, hvad der muligen maatte findes af Værdi eller antiqvarisk Interesse«. Ret meget har denne Opsynsmand næppe gjort ud deraf, for — som det hedder i det nævnte gamle Tidsskrift — »af værdifulde eller iøvrigt mærkelige Sager forefandtes saa godt som intet. Af Guld fandtes saaledes kun en Fingerring, to Ørenringe i Slangeform og to meget smaa Dito af samme Figur, hvilke modtoges af Bestyrerne af det oldnordiske Museum, som erstattede Finderne Værdien, samt en lille Ørenring fra den nyere Tid og to Ubetydeligheder, bestaaende af et Hjerte og en Ærme-Knap«.

Derimod blev der paa det lille Areal

af 250 Kvadrat Favne, som Byggepladsen paa Kirkens nordvestlige Side omfatter, opgravet en overordentlig stor Mængde hensuldrede Ligkister og Skeletdele. Disse Knogler blev »lagte i egne dertil anskaffede Kurve og derpaa under behørig Opsigt udbragt paa Assistentskirkegaarden«. Det var »saakaldte Sukkerkurve af Spansk-rør, der have været brugte til hertil at hidføre Sukkeret fra Vestindien«. Der blev ført 171 Kurve, fyldt med Menneskeknogler fra Nikolaj Kirkegaard til Assistentskirkegaarden, og da man skønnede, at hver af disse store Kurve eller rørflettede Kasser rummede Knoglerne af 27 Mennesker, maa der være bleven optaget mellem 4 og 5 Tusind Kister. »Ved ingen af disse forefandtes iøvrigt noget Usædvanligt«, trøster den gamle Skribent. Og saa fortsætter han med at beskrive det besværlige Arbejde med at skaffe de Døde bort, og noterer med Glæde, at »under hele Udgravningen er ikke sporet mindste ubehagelige Uddunstning, som kunde have været skadelig enten for de Omkringboende eller for de Personer, som vare beskæftigede med Udgravningen«. Og skønt der aabenbart har været nogen Uro om det hele Foretagende (»denne Udgravning har været Gjenstand for forskjellige Bemærkninger i offentlige Blade«), gik Myndighederne dog med god Samvittighed videre med at skaffe Plads paa Kirkegaarden til »Slagterboutikker«, først paa den nordvestlige Side, og bebuder: »Naar i næste Aar den anden Fløi af Slagterboutikkerne skal opføres ud mod Viingårdsstræde, vil en lignende Udgravning finde Sted paa den Deel af Pladsen«.

— Tiderne er skiftet igen. Nikolajplads ser ikke længer ud, som dengang da man byggede Slagterbutikker paa Kirkegaarden. Boderne er borte, uden at Pladsen derfor er bleven bedre benyttet. Røsten fra Fortiden i et gammelt Ugeskrift taler om pietetsløs Fremfærd af dem, der gik forud for os. Det er at haabe, at en Eftertid

ikke maa faa gyldig Grund til at undres over og bebrejde os, der nu lever, pietetsløs og kortsynet Behandling af de Dødes Haver. En farbar Vej maa kunne findes, saaledes at en Kirkegaard, der ikke længer benyttes som Begravelsesplads, fortsat bliver et fredlyst Sted, en Park eller Have eller lignende. Mon ikke just *de levende* trænger til saadanne Fristeder, ikke mindst i en stor By. Hvor meget der — til manges Glæde og Forfriskelse — kan faas ud af smaa Arealer, kan ses f. Eks. af Raadhushaven i København eller af Haven ved det kongelige Bibliotek sammesteds. Tilsvarende kunde let nævnes fra mange Steder i Provinsbyerne (jevnf. S. 31—33). De nedlagte Kirkegaarde kan, med en nødvendig Modificering af deres ydre Fremtræden, blive Steder, hvor Mennesker standser lidt paa deres altfor travle Færd igennem Livet og imellem Blomster og Fugle møder noget af den Stilhed,

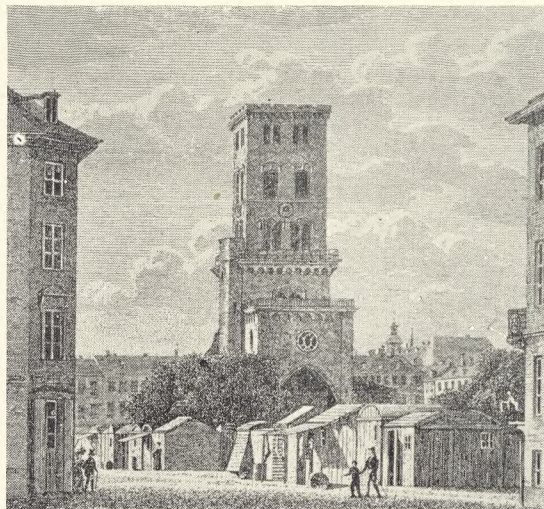

Fig. 88.
Nikolaj Kirkeplads 1831
(efter gl. Stik).

som ethvert Menneske trænger til. Paa den Maade kunde Velsignelsen over den viede Jord gives videre fra Slægt til Slægt. Der blev nok alligevel Plads til de Butikker og Raadhuse og andet, der Tid efter anden bliver Brug for.

Ublufærdig Merkantilisme — og sund —

Naturligvis kan Kirkegårde ikke drives uden Penge. Dette har man indset for Århundreder siden, og formentlig sålænge som det nuværende økonomiske System har eksisteret, har der også måttet betales for at få de Døde i Jorden, og Kirkerne har lavet deres særlige Systemer herfor. Allerede i 1517 (altså under Katoliscismen) takseredes Begravelser i Ribe således, at de i Domkirken kostede 10, i Lindegården 2 og ude på den formentlig ikke tilplantede Kirkegård $\frac{1}{2}$ Daler. Omtrent et Hundred År efter (1609) siger en Vedtægt for Sct. Mortens Kirke i Randers, at ingen må »verre fri for begravelse pending«, og her sorterede man Ligene efter om de var i Ege- eller i Fyrretræskister, idet der for dem i en Egetræskiste skulde erlægges ikke mindre end »tyve slette daller«, mens dem der kun skulde i en »furkieste udi

Kirken« kunde nøjes med 8 »daller«. Mens den førstnævnte Taksering i nogen Grad svarer til vore Dages Klassificering efter Familie- og Liniegrave eller lign., er den sidstnævnte Takstordning ikke ulig den, der råder, når man i en moderne Kirkegårdsvedtægt kræver, at der for Nedsættelse af Lig, der er lagt i Zinkkister, skal sikres Gravfred i to Perioder (eller 40 År), men Motiveringerne i disse Tilfælde behøver jo ikke at have været den samme, og har sikkert heller ikke været det.

Foruden at Kirken således praktisk talt fra »Tidernes Morgen« har udvist en vis mere eller mindre nødvendig Merkantilisme overfor Begravelserne, har også Gejstligheden i nogen Grad gjort det. Da det blev Skik og Brug at sætte Gravmæler på Gravene, og da denne Skik nødvendigvis måtte genere Udnyttelsen af